

Titul: "El Carche: El Valencià en Murcia".
Autor: Valencian.org
Edicio Digital: Valencian.org, Valencia.

El Carche: El Valencià en Murcia

Vista general de la Serra del Carche (Murcia)

Introduccio

El Carche es una chicoteta area o subcomarca de Murcia limitrof en Valencia, junt al municipi alacanti de El Pinos, en la que es parla la Llengua Valenciana. Es una zona estesa entre les localitats murcianes de Yecla, Jumilla y Abanilla, en la que es troben diverses poblacions en les que es parla valencià des de fa segles.

El Carche te uns 300 km² de superficie i 529 habitants empadronats en l'any 2003.

Els nucleus mes importants de poblacio del Carche son:

Raspay, 134 habitants, Yecla.

Torre del Rico, 58 habitants, Jumilla.

El Carche, 27 habitants, Jumilla.

Canyada del Trigo, 167 habitants, Jumilla.

Canyada de la Llenya, 143 habitants, Abanilla.

A pesar de que la llengua valenciana no té reconeixement oficial en la Regió de Murcia, els habitants del Carche han conservat i trasmes el valencià com a llengua materna a lo llarg dels temps.

El Carche es també el nom d'una serra, que dona nom a la subcomarca, i que recentment ha segut declarada parc natural regional. La Serra del Carche es situa en el quadrant Nororiental de la Regió de Murcia, i repartix la seua superfície entre els termens municipals de Jumilla i Yecla. Conta en 5.942 has. i la màxima altitud del Parc Natural alcança els 1.371 metres en el "Pic de la Madama".

Rodalies del Parc Natural de la Serra del Carche

El Parc natural de la Serra del Carche conta en nucleus rurals, en la perifèria, com El Carche, La Rosa, Raspay, Casas del Puerto i La Alberquilla, i algunes cases rurals, en la seua major part assolades, com la Casa de La Yedra, les Cases del Cantal i de Pisana, que donen conte de moradors passats.

Historia

El Carche es un territori valencia-parlant de Murcia fronterer en la comarca alacantina de les Valls del Vinalopo. D'ací, sobretot de les poblacions de Monover i El Pinos, van eixir els primers pobladors a finals del segle XVIII, quan la filoxera els va espentar a la busqueda de noves terres a on cultivar la vinya.

Els nous habitants del Carche, es van emportar en ells la seua llengua valenciana, i els seus descendents encara la parlen, repartits en mija dotzena de pedanies (Torre del Rico, el Carche, Raspay, la Canyada del Trigo, l'Ombria de la Sarsa, els

Gabriels, i la Canyada d'Alenya), dins dels municipis murcians de Jumilla, Yecla i Abanilla.

Després de l'expulsió morisca en el segle XVII gran part dels extensos termens de Yecla, Jumilla i també de Abanilla havien quedat prou despoblats. Estes terres foren dedicades a pastures i en la dècada del 1878 al 1887 foren donades en emfiteusis per a la lliure explotació agrícola. Es produí llavors una forta emigració, tal volta iniciada ja uns anys abans en menor intensitat, de llauradors procedents de les Valls del Vinalopó, que portaren la llengua valenciana.

Estos pobladors s'establiren en les planes que formen les capçaleres de les ramblas de Abanilla i de la Raixa, i en alguns casos —Carrascalejo, els Pinillos— també més al nord, fins a tocar Yecla, i sempre en les rodalies de la serra del Carche, d'on ha pres el nom la comarca.

Fundaren una vintena de viles i llogarets que mai han tingut independència administrativa i que han segut sempre pertanyents als municipis de Yecla —*pedania del Carche*; de Jumilla —*pedanies de l'Arbequilla, la Raixa, la Torre del Rico, la Canyada del Trigo i la Sarsa*— i d'Abanilla —*pedania del Collado dels Gabriels, la Canyada de l'Alenya i de l'Ombria de la Sarsa*.

Camps de cultiu en la Serra del Carche

Demografia i llengua

La població de la comarca del Carche, que en 1950 era de 3.000 habitants, actualment no arriba als 1.000 habitants, a causa de la forta emigració provocada, sobretot, per la crisi de l'agricultura.

En algunes pedanies, especialment en les de població disseminada, ja no viu casi ningú permanentment. La majoria dels habitants, encara que seguix empadronat, residix ara en els municipis grans dels voltants -en les murcianes de Jumilla i Yecla, o en la població valenciana de El Pinos- i només es desplaça per als treballs agrícoles.

La subcomarca de El Carche es un territori fronterer entre Valencia i Murcia, es concreta en els poblets que voltegen l'imponent montanya del Carche en mes de mil metres.

Jaume I cedi Murcia a Castella en el tractat d'Alzmirra, excepte una part del regne, entre la llinea Busot-Biar i el Segura, que passà a formar part del Regne de Valencia, i coincidix aproximadament en l'actual provincia d'Alacant, en la qual continuà predominant el valencià.

Encara que la llengua que es va parlar en el Regne de Murcia durant molts anys no va ser el castellà pur, sino la nomenada "panocho", un romanç en influencia del valencià, el castellà i l'arap i atres llengües dels mercaders de les rodalies.

Alguns eixemples d'esta llengua que deriven del valencià:

-taroncha (val. taronja), -boria (val. boira), -llampo (val. llamp), molla (val. molla).

Els poblets o llogarets que componen El Carche son en total 22:

L'Alberquilla, Balonga, El Canalis de Crespo, El Cantón, La Canyada de la Alenya, Els Capitos, El Carrascalejo, Les Cases del Conill, Les Cases dels Frares, El Collado dels Gabriels, Les Coves de Penyaraja, Els Escandells, Espirit Sant, Ombria de la Sarsa, Quitapellejos, La Raixa, La Sarsa, La Tosquilla, Chamaleta, i els mes importants El Carche, Canyada del Trigo i Torre del Rico.

Ningu d'ells es un municipi, son pedanies que pertanyen administrativament als Ajuntaments de Jumilla, Yecla o Abanilla en un total de dos mil habitants escasos.

Vista de la Serra del Carche

Manteniment de la llengua valenciana

La majoria dels habitants de la comarca murciana del Carche, fronterera en València, parlen en valencià. Mes d'un segle després de l'arribada dels valencians, la transmissió oral ha assegurat la pervivència de la llengua valenciana. Les noves generacions utilitzen sobretot el castellà.

La distància de més de 25 quilòmetres entre els municipis murcians de Yecla i Jumilla i les pedanies valencià-parlants, i la proximitat d'estes al municipi alacanti d'El Pinos –al voltant de 5 quilòmetres– han jugat historicament a favor del manteniment dels vincles familiars, culturals, comercials i llingüístics en València.

Es lo que succeix en els chiquets d'esta subcomarca, que en acabar la primària van a l'institut d'El Pinos i reben classes de valencià. Això passa només en secundària. Durant tota la primària, tant en el col·legi rural que n'hi ha en la Canyada del Trigo com en el col·legi de Yecla al qual es desplaçen els chiquets de la pedania del Carche, no senten ni una paraula en valencià dels seus professors.

No obstant, l'absència d'escolarització en la llengua pròpia no ha seguit fins ara un obstacle per a la pervivència de la llengua valenciana en la comarca del Carche.

Gràcies únicament a la transmissió oral, més d'un segle després de l'arribada dels valencians, el 100% dels seus habitants entenen l'idioma i un 85 % el parlen. Dins del percentatge de carchencs que no s'expressen en valencià ocupen un lloc destacat les noves generacions, en molts casos fills de matrimonis mixtos entre murcians i valencians, que es relacionen en castellà en parets i yayos valencià-parlants.

Tampoc pareix que la llengua de Joanot Martorell interesse gens a les dècades d'anglesos -molts d'ells jubilats, però també integrants de famílies joves- que contribueixen a revaloritzar el terreny i a mitigar el creixent despoblament de la regió.

Stephen Nash, un angles que viu en Raspay en la dona i els dos fills, expressa les seues reticències cap al valencià i es justifica, en anglès, en el fet de que ja és prou complicat "deprendre una sola llengua", en referència al castellà.

Casa d'una familia anglesa en la pedania de Raspay

L'AVL clava la cullera

En el 2005 un habitant de la pedania yeclana i valencià-parlant de Raspay es va dirigir al Sindic de Greuges de la Generalitat Valenciana demanant ajuda per tal de que en Raspay es realisaren cursos de llengua valenciana. El Sindic de Greuges ho va remetre a la pro-catalanista Academia Valenciana de la Llengua (AVL) i esta contestà al Sindic oferint-se per a donar cursos en el Carche.

Mes tart, en Setembre de 2005, l'Ajuntament de Yecla es ficà en contacte en l'AVL per tal de recollir l'ofertament d'esta institucio. Pareix que s'aprovà la programacio d'un curs de xixanta hores per als valencià-parlants que ho desigen de la pedania de Raspay i de la propia Yecla i tambe dotar als alumnes del material escolar necessari per a la realisacio del curs.

La carta municipal, dirigida per la regidora de Cultura de Yecla a la presidenta de l'AVL, manifesta la voluntat *"d'iniciar una fructifera colaboracio per a salvaguardar el coneiximent de l'idioma valencià com a part que es del patrimoni cultural de Yecla"*.

Es certament molt positiu que un valencià-parlant del Carche s'interesse pel manteniment i pervivencia de la seua llengua materna i es tambe molt lloable que l'Ajuntament de Yecla reconega institucionalment que la llengua valenciana es part del patrimoni cultural de Yecla. Per contra esperem i preguem per a que la "normalitzacio" llingüística catalanera de l'AVL no arribe molt llunt en estes terres valencià-parlants de Murcia.

Camps de cultiu en la pedania de Raspay

Drets llingüístics i futur

En el context llegal tenim que recordar que l'Estatut de Murcia no reconeix cap classe de patrimoni llingüístic dins dels límits de la seua autonomia a banda del castellà. Per tant, els drets llingüístics dels valencià-parlants de la Serra del Carche no estan reconeguts en l'Estatut de Murcia o en alguna llei concreta o text llegal. Tampoc el nou Estatut Valencià aprovat en 2006, fa ninguna distinció específica per a dotar de cert reconeixement als drets llingüístics dels habitants de El Carche.

Encara que en este tema i com es llogic, la competència correspon exclusivament al Govern de Murcia, haguera segut un detall haver-se enrecordat dels habitants valencià-parlants del Carche en el nou Estatut Valencià. En este sentit, deuria de ser una obligació que la Generalitat Valenciana demanara al Govern de Murcia que reconega llegalment els drets llingüístics del Carche.

Es cert que la carta de l'Ajuntament de Yecla reconeguent oficialment que el valencià forma part del patrimoni cultural de Yecla, supon un chicotet pas avant en el reconeixement oficial i la pervivència de la llengua valenciana en estes terres, pero encara queda moltíssim per fer.

En realitat, si no es produïx un verdader esforç institucional i un canvi social i polític sensible en les característiques llingüístiques i culturals dels habitants del Carche, la llengua valenciana pot desaparèixer d'estes terres de Murcia.

De tots depen que el Valencià de Murcia, que la llengua valenciana dels habitants de la Serra del Carche, es mantinga viva i passe a les noves generacions. Es cosa de tots.

Vista general de Raspay, població valencià-parlant del Carche

El cas de Raspay, una pedania valencià-parlant

Raspay es una pedania de 145 habitants segons el cens de l'any 2001, en el municipi murcià de Yecla.

Es troba situat en la zona de llengua valenciana de Murcia, en la comarca del Carche. Està format per dos nuclis, un dels quals es el mateix llimit històric entre Castella i València (terme d'El Pinos, en les Valls del Vinalopo). Raspay ha perdut població a lo llarg del s. XX.

L'història de Raspay es relativament recent ja que les primeres senyes sobre la població permanent en la zona es remonten a 1855 quan Antonio Ibáñez s'encarregà de la retoria de la pedania i es va convertir en el primer retor d'eixes terres.

Es tractaven de tornalls de terra de llavor mal comunicats i mes proxims a la província d'Alacant que a Yecla, un món rural mes valencià que murcià que es modernisà ben entrat el segle XX.

L'orige de la paraula Raspay

L' historiador yeclà Miguel Ortuño recorda que la pedania es troba en un parage denominat del "Pino Rasposo" i d'ahi podria derivar el nom de Raspay, encara que

tambe cap la possibilitat de que el terme procedisca de raspall, vocable que en llengua valenciana fa referencia a la granereta en que es recull el gra en l'era.

Antonio Jareño contempla igualment esta ultima possibilitat i afegix una mes pero en aires de llegenda: Raspay podria derivar de rapinya perque en aquelles montanyes s'amagaven molts lladres.

Vista dels camps de Raspay

Una pedania murciana que s'expressa en valencià

Antonio Mateo Jareño López cita les paraules de l'historiador Fausto Soriano Torregrosa que, en la seua "Historia de Yecla", afirma que en la pedania es parla la llengua valenciana, degut a que els seus pobladors cristians, despres de la conquesta del Regne de Valencia per Jaume I El Conqueridor, foren valencians.

Raspay es troba situada a tant sols 6 quilometros de Valencia, concretament de la localitat alacantina d'El Pinos, mentres que son 23 els quilometros que la separen de Yecla. Curiosament, en la divisió territorial de 1833 va quedar unida a la localitat murciana pero no pergue la llengua valenciana.

Iglesia del Sagrat Cor, en Raspay

Un parage de pau en valencià i en anglés

En l'actualitat Raspay està format per poc mes d'un centenar de habitants, que conviuen en plena naturalea, llunt del soroll, la polucio i el caos de les ciutats. Molts dels habitants de Raspay es veeren obligats a anar-se'n buscant un millor pervindre degut a lo aïllat de la pedania i només tornen de visita, però altres han fet de Raspay el seu lloc i modo de vida.

A finals del segle XX i mampreniment del XXI escomençaren a arribar famílies angleses, i a instal·lar-se en la zona, si bé es cert que, des de la mitat del segle XX existix una tendència regresiva de la població.

Llibres recomanats:

- JAREÑO LÓPEZ, A-M. *Radiografía de los territorios murcianos de habla valenciana*. Murcia, 1993.
- ORTUÑO PALAO, M. y ORTÍN MARCO, C. *Diccionario del habla de Yecla*, Yecla, 1999.

Per a visitar el Carche

Acces: Arribant al poble valencià d'El Pinos des de Monover, seguim per l'encreuament que nos conduix a la localitat murciana de Jumilla.

Per a menjar: "Mesón de María", Carretera de Jumilla, km. 58'6. Jumilla (968 783 373).

Per a dormir: Vore informació turística en les webs dels ajuntaments de Jumilla y Yecla. Si es vol visitar el Parc Natural de la Serra del Carche, en el parc també n'hi ha un alberc en el que es pot pernoctar.